

Johann Sprinck: Elisabet Aleksejevnan muotokuva

Bukowski-Hagelstamin huutokaupasta 13. 12. 1987 Kansallismuseon kokoelmiin ostettiin keisarinna Elisabet Aleksejevnan muotokuva¹ (KM 87125). Elisabet Aleksejevna (1779—1826), syntyyään Badenin prinsessa Louise, oli Badenin perintöprinssi Karl Ludvigin tytär ja Ruotsin Kustaa IV Aadolfin käly. Hän solmi vuonna 1793 avioliiton Venäjän kruununperillisen, sittemmin keisari Aleksanteri I:n (1777—1825) kanssa.

Maalauksessa keisarinna on esitetty puolivartalokuvana, kasvot katsojaan päin käännettyinä. Hänellä on yllään valkoinen puku; vasemman ja osittain näkyvän oikean käden ympärillä on ruskeanpunainen kookas huivi. Rinnassa hänellä on Pyhän Andreaksen ritarikunnan rintatähti ja siihen kuuluva sininen nauha. Rintanauhalla näkyy ketjumainen vyö ja riipuskoru. Otsalla kiertää helmikoristeinen dia-

Kuva 1. Johann Sprinck: Keisarinna Elisabet Aleksejevna, keisari Aleksanteri I:n puoliso. Öljy kankaalle, n. 1803. Valok. MV/Syrjänen.

Kuva 2. Jean Laurent Mosnier: Keisarinna Elisabet Aleksejevna. Öljy kankaalle, 1803. Ollut huutokaupassa Lontoossa v. 1975 (kuva: The Burlington Magazine).

deemi, jossa keskellä on ilmeisesti Aleksanteria esittävä muotokuvamedaljonki. Tausta on tummanruskea ja -vihreä, horisontti vaaleanruskea.

Taulu on kooltaan 70.9×59.6 cm²; yksinkertainen profiloitu kultakehys ei ole alkuperäinen. Maalaus ja pohjakangas ovat hyvässä kunnossa: pieniä korjauksia on taustalla horisontissa ja punaisessa kankaassa, maalipinnassa kauttaaltaan krakelyyriä³. Kangas on pohjustettu ja maalattu tummanruskeaksi myös kuva-alan ulkopuolelle jääviltä osin.

Kankaan taakse on punaruskealla kirjoitettu heikosti erottuva teksti: Joh. Spr(inc)k (P)in(c). Lukutavasta ei voi olla täysin varma, mutta se vaikuttaa varsin todennäköiseltä: Johann Sprinck (tai Spring) oli saksalaissyntyinen muotokuvamaalari, joka työskenteli Venäjällä 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa.⁴ Sprinckin keisarinna Elisabetin muotokuva on mitä ilmeisimmin kopio Elisabet Aleksejevnan hovimaalarin Jean Laurent Mosnier'n (1743/44—1808) vuonna 1803 maalaamasta keisarinnaa esittävästä muotokuvasta, jossa tämä on kuvattu peilin edessä seisovana.⁵ Mallin asento ja vaatetus vastaavat lähes täysin toisiaan: kevyen vaalean puvun uumalla on ketjumainen, riipussolkainen vyö ja otsalla helmikoristeinen, medaljongilla varustettu diadeemi. Myös otsalle laskeutuvat hiuskiehkurat ovat molemmissa kuvissa lähes samanlaiset. Mosnier'n muotokuvan viittamainen hartiahuivi on Sprinc-

killä vaihtunut käsivarren ympäri kiedottuun punaiseen liinaan; lisäksi ovat myös sininen silkkinauha ja rintatahti. Keisarinna on esitetty samassa asennossa, mutta eri ympäristössä myös Mosnier'n maalaamassa seremoniallisessa muotokuvassa⁶ vuodelta 1806—07.⁷ Sprinckin maalaus lienee siis syntynyt vuoden 1803 jälkeen, 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä.

Johann Sprinckin maalaama muotokuva täydentää paitsi Kansallismuseon kokoelmissa olevien Venäjän keisareiden muotokuvien kokoelmaa, myös pientä ryhmää keisarinna Elisabetin muotokuvia. Öljymaalauksia näistä on ainoastaan yksi (KM 8837: 131).⁸ Keisarinnaa esittäviä kaiveruksia on Antellin kokoelmissa kaksi, joista toinen on tehty Elisabeth-Louise Vigée-Lebrunin maalauksesta (1798) ja toinen ranskalaisen miniatyyrimaalarin Henri Bennerin mukaan. Lisäksi kokoelmissa on P. Ahotšinskajan guassikopio tietojen mukaan 1803 maalatuista Aleksanterin ja Elisabetin muotokuvista. Näiden muotokuvien mallit ovat kuitenkin nuoremman näköisiä kuin valmistusvuosi antaisi olettaa. Mahdollisesti alkuperäinen kuvapari onkin tehty keisarillisten kihlajaisten tai häiden aikaan, jolloin molemmat olivat lähempänä kuvissa olevien henkilöiden ikää. Kymenlaakson maakuntamuseossa Kotkassa on maalattu kopio samasta Vigée-Lebrunin maalauksesta kuin Antellin kokoelmissa kaiveruksena; yksityisomistuksessa vuonna 1965 on ollut pienikokoinen, tinatulle kuparilevyllä maalattu keisarinna Elisabetin muotokuva.

Johann Sprinckin maalaama keisarinna Elisabet Aleksejevnan muotokuva edustaa sitä venäläistä hallitsijamuotokuvien ateljeetuotantoa, jolla tyydytettiin lahjoiksi tarkoitettujen ja eri keisarillisten virastojen ja julkisten tilojen edustusmuotokuvien tarvetta. Lieneekö Aleksanteri I:n ja Elisabetin lapseton ja ainakin väitetysti onneton avioliitto vaikuttanut siihen, että keisarinna tässä kuvassa näyttää tavallistakin melankolisemmalta?

Viitteet

¹ Bukowski-Hagelstamin huutokauppaluettelo no 18 (s. 1. 1987), kohde no 100, s. 116. Mustavalkoinen kuva maalauksesta on julkaistu myös museoviraston vuosikertomuksessa 1987, s. 21.

² Bukowski-Hagelstamin huutokauppaluettelossa maalauksen mitat on ilmoitettu väärin.

³ Huutokauppaluettelon mukaan maalaus on siirretty uudelle kankaalle. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, koska krakelyyri kuvapinnassa vastaa kankaan takana näkyviä jälkiä.

⁴ Ulrich Thieme-Felix Becker: *Künstler Lexikon* (Leipzig s.a.), XXXI, s. 141. Samassa huutokaupassa oli myytävänä Paavali I:stä esittävä muotokuva, jossa mainitaan olleen signeraus ”Johan Spring 1797”. Kts. Bukowski-Hagelstam, luettelo no 18, s. 115.

⁵ Maalaus on ollut myytävänä Sothebyllä Lontoossa vuonna 1975. Kts. *The Burlington Magazine*, vol. CXVII, no 863, s. vii.

⁶ Kuva: Nicolas Mikhailowitch: *Portraits russes des XVIIIe et XIXe siècles* (St. Petersburg 1903), t.I, fasc. 1, no 2.

⁷ Gosudarstvennyj russkij muzej. *Živopis' XVIII-natšalo XXbeka*. Katalog (Leningrad 1980), s. 209, no 3686.

⁸ Mitat 31 × 24 cm; pari Aleksanteri I:n muotokuvalle KM 8837: 130.

Summary: Portrait of Elisabeth Alexeyevna of Russia

The National Museum of Finland acquired in 1987 a portrait of Empress Elisabeth Alexeyevna of Russia, spouse of Czar Alexander I. The painting is in oils on canvas and measures 70.9 by 59.6 cms. On reverse there is a barely discernible signature 'Joh. Spr(inc)k (P)in(c)'.

This portrait (inv. KM 87125) is a modified and reduced copy of Jean Laurent Mosnier's portrait of 1803 (see *The Burlington Magazine*, Feb. '75, p. vii). The fact that Mosnier reproduced the Empress in an almost identical pose in a ceremonial portrait in 1806—07 (Russian Museum, Leningrad) suggests a dating probably between 1803 and 1807 for the painting in the National Museum.

The large collection of Russian imperial portraits in the National Museum includes four of Empress Elisabeth. These are a small oil painting (inv. KM 8837: 131), an engraving after Elisabeth-Louise Vigée-Lebrun's portrait (1798) and another after Henri Benner. The Museum also owns a pair of guache portraits of Czar Alexander and Empress Elisabeth by P. Akhochinskaya (the identity of the models is, however, uncertain). Other copies in Finland include a painting in the Kymenlaakson maakuntamuseo (Kotka; after Vigée-Lebrun) and another in private possession.